

“בעשרים השנים האחרונות הגיעו לישראל כמיליון יהודים מבריה”מ לשעבר. בליבם נותר הרגש החם כלפי רוסיה. ישראל התגלתה כמדינה הלא רוסית היחידה, שבה נשמעת השפה הרוסית ברחובותיה. והתרבות הרוסית זורמת בעורקיה. העולים העשירו את ישראל במדע, בתרבות, באמנות ובספורט. הם העלו את ישראל הקטנה מבחינה גיאוגרפית לגדולה מבחינה מדעית”

שמעון פרס

חברי תנועת הצופים חזק!

השנה, מציינים העולים מחבר המדינות 20 שנה לעלייתם ארצה, בעליה שזכתה לכינוי “העלייה הגדולה מברה”מ לשעבר”.

בעשרים השנה החולפות השתנתה החברה הישראלית לבל היכר. למעלה ממיליון עולים יוצאי חבר המדינות שהגיעו בשני העשורים האחרונים לישראל שינו את פניה של החברה בתחומים שונים ומגוונים:

מאפייני המשק והתעסוקה, תרבות ואמנות, רפואה, חינוך, מחקר ופיתוח מדעי ולמעלה מזאת, העולים שינו את פניה של הפריפריה בישראל, את המבנה החברתי של הצבא ושימרו את הפרופורציה הפנימית של 80% אוכלוסייה יהודית ו-20% אוכלוסייה ערבית - שעמדה טרם בואם בפני שינוי דרמטי. העולים מהווים כ-13% מהישראלים ו-19% מהיהודים.

נדמה כי אין תחום, בו לא הטביעו העולים מחבר המדינות את חותמם בעשרים השנה האחרונות.

תנועת הצופים רואה בקהילת יוצאי חבר המדינות שותף מרכזי לעשייה החינוכית, ושואפת להמשיך ולהרחיב את הקשר הבל ינותק, כך שבני העולים ייקחו חלק בפעילות התנועה באותו היחס של כלל ילדי ישראל- 10% מכלל בני ה-10 עד 18, יוצאי חבר המדינות.

תנועת הצופים מעודדת את חניכיה ללא ליאות, לעצב זהות יהודית-ישראלית משמעותית המשלבת בין המורשת הרבגונית של העם היהודי על מגזריו השונים, לבין התרבות וההוויה הישראלית המתגבשת במדינת ישראל, תוך שאיפה לייצור חברה ישראלית אחת המושתת על ערכים אלו.

מטרתה של תוכנית הדרכה זו, המיועדת לחברי השכבה הבוגרת, היא להכיר מקרוב ולעומק את העלייה מחבר המדינות, את הסיבות לעלייה, ואת הקשיים איתם התמודדו ועדיין מתמודדים העולים בעוזבם את ארץ המולדת ובבואם לארץ חדשה.

תוכנית ההדרכה בוחנת את תפקידה של תנועת הצופים בקליטת העלייה ובשילוב עולים ובני עולים בחברה הישראלית, ופעמים שואלת שאלות קשות ונוקבות שיש לתת עליהן את הדעת.

העולים מחבר המדינות הינם חלק אינטגרלי ומשמעותי מהחיים בארץ ועלינו, האוכלוסייה הוותיקה, מוטל התפקיד החשוב להמשיך ולקלוט את העולים לשורות החברה תוך טשטוש הפערים והדגשת קווי הדמיון אשר קיימים בנינו, ורבים הם.

תנועת הצופים מצדיעה ומחבקת את העלייה מחבר המדינות במלאות 20 שנה לעלייתם ארצה!

נבקש לסיים בדבריו המעוררים השראה של דוד בן-גוריון :

"... להשריש בו את ההכרח של הושטת עזרה לעולים, כל אחד במקומו, בעיירתו, בכפרו וביישובו, שיעזור לעולה עד כמה שאפשר להתמזג יותר מהר בתוך האומה המחודשת שנוצרה בארץ, בתוך תרבותה, ובחברה החדשה הנוצרת בארץ. אלה הם הדברים העיקריים שעלינו לברר איך עלינו לעשותם הלכה למעשה..."

בברכת הצופים "חזק ואמץ"!

רותם יואלי
מזכ"ל התנועה

אלי בן-יוסף
יו"ר התנועה

מיכאל זץ
מנהל מחלקת שב"ח
שילוב בני חבר המדינות
האגף לחינוך – תנועת הצופים

כתיבה ועריכה : מיכאל זץ

תוכן עניינים חוברת הדרכה
"20 שנה לעליה מחבר המדינות"

פעולה 1- המסע לארץ- הקהילה יוצאת חבר המדינות.....	עמ' 4
נספח א' לפעולה.....	עמ' 8
פעולה 2- ישראל ברוסית.....	עמ' 10
נספח א' לפעולה.....	עמ' 16
נספח ב' לפעולה.....	עמ' 28
פעולה 3- תרומת העלייה מחבר המדינות למדינת ישראל.....	עמ' 30
פעולה 4- העלייה והתנועה.....	עמ' 33
נספח א' לפעולה.....	עמ' 37
נספח ב' לפעולה.....	עמ' 38
פעולה 5- מדיניות הקליטה.....	עמ' 41

פעולה 1- המסע לארץ- הקהילה יוצאת חבר המדינות

מטרות הפעולה:

1. החניך יכיר את העלייה של שנות ה-90 לארץ מחבר המדינות ואת הסיבות לה.
2. החניך יכיר את הקשיים בהם נתקלו העולים בבואם ארצה.

רקע למדריך:

התמוטטות המשטר הסובייטי בשנת 1990 הביאה לחידוש הקשר בין הקהילה היהודית בברית המועצות לבין לישראל, לאחר שנים ארוכות של נתק ולעלייתם של רבים מיהודי הקהילה ארצה. הניתוק בין קהילת יהודי ברית המועצות, לעם היהודי בכלל ולמדינת ישראל בפרט, החל בשנות העשרים עם עלייתו לשלטון של המשטר הקומוניסטי. אולם, נתק זה לא היה מוחלט ובמהלך השנים נעשו ניסיונות שסייעו לחדש ולשמר את הקשר בין יהודי ברית המועצות לישראל, גם מבעד ל"מסך הברזל".

בשנת 1952 הוקם ארגון בשם "נתיב" שפעל מטעם המוסד הישראלי, ותפקידו היה להגיע אל היהודים בברית המועצות ולשמר את זיקתם ליהדות ולארץ, תוך סיכון רב.

בעקבות מלחמת ששת הימים, נוצר גל התעוררות בקרב יהודי ברית המועצות אשר דרשו לאפשר להם לעלות לארץ ישראל. פעילות ארגון "נתיב" והקהילות היהודיות אפשרה עליה דלילה של יהודים ובין השנים 1969-1973 הצליחו לצאת מברית המועצות כ-150,000 איש. ברוב המקרים, כל יציאה של כל אזרח מברית המועצות הייתה מותנית באישור הק.ג.ב. ולרבים לא ניתנו אישורים אלו. על פי רוב הם פוטרו מעבודתם ונהיו למטרות שנאה פומביות ונקראו בוגדים. גורלם של האזרחים שקיבלו תשובה שלילית לבקשתם היה קשה אף יותר. למשל, הייתה קיימת תוכנית טלוויזיה כלל ארצית שנקראה "היזהרו - ציוני!", ובה הציגו באופן משפיל את אזרחי ברית המועצות שבקשתם לעלות לארץ ישראל נדחתה.

אלה מאזרחי ברית המועצות שקיבלו אישור להגר נאלצו לוותר על אזרחותם הסובייטית, וכן לשלם כסף עבור זה. נכסי דלא-ניידי כמו דירות שבהן התגוררו בזמן השלטון הקומוניסטי היו שייכים ברוב המקרים למדינה, ולכן גם על רכוש זה נאלצו לוותר במרבית המקרים ללא כל תמורה. יצוין כי, מלבד הרכוש הציבורי, נאלצו לוותר על הרכוש האישי מאחר ונאסר על העולים לקחת עמם אלבומי תמונות אישיים, תעודות לידה/נישואין וכדומה.

אחרי כינון הדמוקרטיה ברוסיה וברפובליקות סובייטיות אחרות, בוטלו חוקים אלה, והעולים שעלו אחרי נפילת הקומוניזם יכלו לשמור על אזרחותם ורכושם.

גל העלייה הגדול הגיע כאמור רק לאחר התמוטטות המשטר הסובייטי בשנת 1990 והביא איתו ארצה כמיליון איש.

בהשוואה לעלויות אחרות בכלל, ולעליה של שנות ה-70 בפרט, עליית שנות ה-90 בוצעה מתוך אינטרס של הגירה מאשר "עליה". זיקתה של אוכלוסיית עולים זו ליהדות ולמדינת ישראל הייתה מעורפלת למדי בארץ המוצא, והמניע להגירה היה בעיקרו, הרצון לעזוב את ארץ המוצא ופחות להגיע לישראל דווקא.

רוב המהגרים החדשים הגיעו לישראל בחפזם אחר מקום טוב יותר לחיות בו. הסיבות המרכזיות להאצה של תהליך ההגירה היו טמונות בחוסר הביטחון הפיזי, הכלכלי והפוליטי בברית-המועצות לשעבר, החל מאמצע שנות ה-80. כיהודים הייתה הכניסה לישראל נוחה לעולים יותר מאשר לכל ארץ מערבית אחרת וקיומם בישראל של קרובי משפחה וידידים הקל על הניתוק מהמולדת הישנה. **מטרת הפעולה שלפנינו היא לעשות היכרות לחניכים עם העלייה מחבר המדינות לעמוד על הסיבות לה ועל הקשיים בהם נתקלו העולים בארץ החדשה.**

שלב א' - לשאול את החניכים אם הם מכירים עולים מבריה"מ לשעבר וסיפורי עליה שאולי שמעו, עולים מפורסמים, ובכלל מה הם יודעים על העלייה.

משחק- עליה רוסית- נכון לא נכון

1. בין השנים 1989-2010 הגיעו לארץ כמיליון עולים מחבר המדינות- **נכון**
2. 90% אחוז מהעולים עלו מגרוזיה ואוזבקיסטן- **לא נכון** כ-90% מוצאם ברוסיה, אוקראינה ובילורוסיה
3. 23 אלף מהעולים הם רופאים- **נכון**
4. בברית המועצות הייתה קיימת תוכנית טלוויזיה כלל ארצית שנקראה "היזהרו - ציוני!", ובה הציגו באופן משפיל את אזרחי ברית המועצות שבקשתם לעלות לארץ ישראל נדחתה- **נכון**
5. 46% מהעולים מתגוררים בדרום הארץ- **לא נכון** (46% מתגוררים בצפון הארץ)
6. 21% מחיילי צה"ל הם עולים- **נכון**- כל חייל חמישי הוא עולה
7. אסירי ציון היה כינויים של אנשים שנכלאו בגין פשעים נגד הציונות- **לא נכון**- אסירי ציון הוא כינוי לאסירים יהודים, שנשפטו ונכלאו במדינות שונות ב"עוון" ציונות ורצון לעלות לישראל במיוחד בברית המועצות.
8. אחוז העולים שאינם בטוחים כי יישארו בארץ גבוה בקרב גילאי 18-34 ומגיע לכ- **30%- נכון**
9. העלייה מחבר המדינות גרמה להתגברות מעשי הפשע בארץ- **לא נכון**- מחקר שבדק את הנושא מצא כי רמת הפשיעה לא השתנתה בעקבות העלייה.
10. לפי סקר שנערך, רוב יוצאי חבר המדינות בוחרים לקרוא לילדים שלהם אלכס/ דימה ולבת אנה וסבטלנה- **לא נכון**
11. רמת ההכנסה של העולים נמוכה באופן בולט מזו של הציבור הוותיק- **נכון**
12. העולים מחבר המדינות הקימו את תיאטרון הבימה- **לא נכון** העולים מחבר המדינות הקימו את תיאטרון גשר.

13. בתנועת הצופים רשומים למעלה מחמשת אלפים בני עולים - לא נכון
14. העולים מהווים כ-13% מהישראלים ו-19% מהיהודים. העולים שינו את פניה של הפריפריה בישראל, את המבנה החברתי של הצבא ושימרו את הפרופורציה הפנימית של 80% אוכלוסייה יהודית ו-20% אוכלוסייה ערבית - שעמדה טרם בואם בפני שינוי דרמטי - נכון
15. 20% מהעולות מחבר המדינות מועסקות בסופרמרקטים - לא נכון
16. 75% מהעולים סבורים כי לא היו חוזרים על החלטתם לעלות לארץ - לא נכון.

אסוציאציות-

- סבב 1- שאנחנו מדברים על ישראל- מה הדבר הראשון שעולה לחניכים בראש.
- סבב 2- מה לדעתכם הייתה האסוציאציה הראשונה של העולים מחבר המדינות שבאו לארץ עם המילה "ישראל".
- המדריך יחלק את האסוציאציות של העולים בשתי קטגוריות- חיובית ושלילית.
- לראות איזה אסוציאציות יש יותר- חיוביות או שליליות+ לפתח דיון.
- מה זה אומר על העלייה הרוסית ועלינו כחברה?

שלב ב' - לחלק את החניכים ל-5 קבוצות.

כל קבוצה מקבלת טקסט של עולה שמתמקד באספקטים השונים של העלייה לארץ (נספח א')

1. הסיבות לעליה
2. קשיי ההסתגלות בארץ
3. שאלה של זהות- שם היינו יהודים פה אנחנו רוסים
4. הצלחה העלייה- התגשמות החלום הציוני
5. כישלון העלייה- העולה יורד מהארץ

מטלה קבוצתית:

קראו את הטקסט שבידיכם והתייחסו לנקודות הבאות:

1. באילו נושאים של העלייה נוגע הקטע?
2. מה התחושה הכללית שבולטת בטקסט?
3. איזה רושם השאיר הטקסט על הקבוצה?

במליאה:

בתורה תקריא כל קבוצה את הטקסט שבידה תוך שהיא עומדת על המטלות הקבוצתיות.

שלב ג' - דיון

1. מה חיפשו העולים בארץ? מדוע הגיעו לכאן?
2. מה הקשיים איתם נאלצו העולים להתמודד בבואם ארצה?
3. האם העלייה הצליחה או נכשלה? מדוע?
4. האם אנחנו בתור חברה קיבלנו לתוכנו את העולים החדשים או שמא בידלנו אותם מעצמנו?
5. מה אנחנו כתנועת נוער באמת יודעים על העלייה הזאת?
6. האם העלייה היא חלק מתנועת הצופים היום?

נספח א'

קטע 1

אתמול, כאשר באתי לבית הספר, גיליתי מלא כרזות תלויות עם התמונה שלי, והכיתוב- "מבוקש, יהודון". המורה התקשרה להורים שלי לעבודה והם באו לקחת אותי מבית הספר. לא הבנתי למה אני זה שצריך לעזוב את בית הספר ולא אלה שתלו את הכרזות הללו. אבא אמר שהוא יגיש בקשה לויזה, לעזוב את בריה"מ לטובת ישראל כבר בשבוע הבא. בערב שמעתי את ההורים מתווכחים בחדר שלהם, אימא אמרה שאם אבא יגיש את המסמכים לויזה, בטח יפטרו אותם מהעבודה ויכולים להחרים להם גם את כל הרכוש. אבא אמר לה לא לדאוג, שתכף יפתחו את השערים והיהודים יורשו לעזוב את רוסיה, אימא בכתה ואמרה שהיא מפחדת לגדל אותנו פה.

קטע 2

כל כך שונה כאן בישראל מהחיים ברוסיה. כל כך אחד לא מדבר רוסית, והעברית שלי עדיין לא מספיק טובה בשביל שאוכל להתחבר לחברים שלי מהכיתה. אפילו המנטאליות מאוד שונה. אני העולה החדש היחיד בכיתה שלנו ואני כל הזמן רואה איך האחרים מסתכלים עליי. בהפסקות אני מסתובב עם גידי מהכיתה המקבילה שעלה לארץ לפני כמה חודשים, הוא ממש צבר יחסית אליי. אימא עוד לא מצאה עבודה במקצוע שלה, ברוסיה היא הייתה עיתונאית בעיתון גדול, ופה בארץ היא שוטפת חדרי מדרגות עם אבא ועושה בייביסיטר לילדים אחרים. גם אבא עוד לא מצא עבודה במקצוע שלו, מהנדס רכב, בארץ הוא מחליף גלגלים באגד. אח שלי דווקא התחבר לכמה עולים חדשים אחרים בגילו, אבל הם גדולים ממני ולא מרשים לי להסתובב איתם.

קטע 3

היום בשיעור ספורט הלכתי מכות עם אהוד מהכיתה שלי. שיחקנו כדורגל, ואני הייתי בשער ונכנס גול ואהוד צעק עליי וקרא לי "רוסי מסריח", לא התאפקתי והתנפלתי עליו, אני יודע שזאת לא הדרך, אבל לרגע נדמה כי לא הצלחתי להשתלט על הרגשות שלי. בערב אמרתי לאימא שלי שזה סוריאליסטי ומוזר מאוד, שברוסיה היינו יהודים ורדפו אותנו בגלל זה, והיינו צריכים להסתיר את העובדה שאנחנו יהודים ואפילו את ליל הסדר חגגנו בהיחבא, ופה בארץ, במקום להיות יהודים קוראים לנו רוסים ושוב רודפים אותנו. להיות יהודי ברוסיה הייתה קללה ופה בארץ ישראל להיות עולה מרוסיה לא יותר קל. אמרתי להורים בארוחת הערב שאם אני הולך לבית ספר חדש, אני לא אומר שאני עולה חדש, אני אגיד שנולדתי כאן, לא בא לי להיות שוב שונה.

קטע 4

שירדנו מכבשן המטוס אבא עצר רגע ונישק את האדמה, הוא לא האמין שאנחנו בישראל. בשדה התעופה קיבלנו אותנו האנשים מהסוכנות היהודית עם דגלי ישראל ושירה של "הבאנו שלום עליכם".

משדה התעופה לקחו אותנו לדירה ששכרנו בעזרת חברים בחיפה, אבא ואימא הלכו לאולפן ללמוד עברית, ואותי רשמו לבית ספר תיכון. לחברים שלי לכיתה היו מלא שאלות על ברה"מ ועל החיים שם, הבטחתי לענות להם על הכול. אחרי כמה חודשים ההורים מצאו עבודה שמאוד קרובה למה שהם עשו ברוסיה ואני כבר שולט בעברית כמעט לגמרי, עכשיו אני רק מחכה שהמבטא ייעלם. רכשתי כבר כמה חברים וגם ההורים הרחיבו את מעגל החברים שלהם, הם ייצרו קשר עם חברים וותיקים מברה"מ שהגיעו אף הם לישראל והם חידשו קשר.

בבית ספר כל הזמן מדברים על הצבא ואימא אמרה שזה לא כמו הצבא בברה"מ, כל החברים שלי רוצים להיות קרבי, זה אומר לוחמים, ולי יש חלום משלי, להטיס מטוס בצבא, אני עוד אגשים אותו!

קטע 5

השבוע ציינו 5 שנים בארץ, וזה נראה שהמצב לא משתפר, אנחנו עדיין גרים בדירה הקטנה שלנו בחיפה, וההורים עוד לא מצאו עבודה קבועה. סבתא, שעלתה איתנו, בוכה הרבה ואומרת שהיא רוצה לחזור בחזרה לברה"מ ושבטח נוכל לחזור שם לחיים הקודמים שלנו. בהתחלה הייתי מאוד נגד ואמרתי שעם הזמן נסתדר, אבל זה לא קורה וגם הביטחון לשיפור נעלם.

אני רואה איך ההורים עובדים קשה ואפילו אין להם מספיק כסף לצאת למסעדה עם חברים שלהם, חשבתי שאני אוכל לעזור להם אבל גם אני לא מצליח להתאקלם, חוץ ממישה ואלכס שעלו איתנו אין לי חברים ישראלים ואני לא רואה את עצמי משתלב בתרבות הסגורה שלהם. נראה לי באמת עדיף שנחזור לחיים הקודמים ברוסיה.

פעולה 2 - ישראל ברוסית

מטרת הפעולה:

1. החניכים ייחשפו לתרבות הרוסית-ישראלית בארץ.
2. החניכים יבינו שהחברה הישראלית מורכבת מאנשים שונים אשר את כולם יש לקבל.
3. החניכים יתוודעו לעובדה שגם הם מתנהגים על פי סטיגמות ודעות קדומות.

רקע למדריך:

היחלשותו של האתוס הציוני והיעלמות תפיסת כור ההיתוך הביאו לסובלנות רבה יותר מצד השררה הישראלית לניסיונות העולים לשמור על תרבותם. במקביל, רבים מהעולים ראו את עצמם כנציגי התרבות הרוסית, שלדעתם הייתה נעלה על התרבות הישראלית הלבנטינית. שתי מגמות מקבילות אלו, בשילוב עם מגוריהם של עולים רבים בשכונות נפרדות, הביאו ליצירת תרבות רוסית-ישראלית מובחנת מהתרבות הישראלית הכללית.

תרבות זו מאופיינת, במידה רבה, בשילוב של מאפייני ארץ המקור, ברית המועצות, וארץ היעד, ישראל. תמהיל זה יצר תרבות חילונית דוברת רוסית ועברית במקביל (ואף במעורב), שהשתקפה בתחומי הספרות, המוזיקה, התיאטרון ועוד. דוגמה בהקשר זה היא תיאטרון גשר.

בתחום התקשורת, נוצרו עד מהרה מסגרות שאפשרו לעולים לקבל את צרכי הבידור והמידע בשפה הרוסית: החל מראשית שנות ה-90 הופיעו עיתונים רבים ביניהם, וסטי, קורייר ועוד. עם התפתחות הטלוויזיה הרב ערוצית בישראל במהלך שנות ה-90, שודרו ערוצים רבים שמקורם ברוסיה. בנובמבר 2002 חלה התפתחות חשובה בתחום זה, כאשר עלה לאוויר ערוץ טלוויזיה ישראלי-רוסי, ישראל פלוס או ערוץ 9.

אופייה החילוני של עלייה זו וניסיונה לשמר גם את הרגלי האכילה שלה, הביאו באמצע שנות ה-90 לפתיחת חנויות רבות לממכר דברי מאכל שהיו נפוצים בברית המועצות. בין היתר נמכר בשר לא כשר כגון בשר חזיר, שאף על פי שמכירתו של בשר זה מותרת בישראל, הכנסתן של חנויות אלו לערים בעלי שיעור גבוה של תושבים דתיים ומסורתיים, היוותה הפרה של הסטאטוס קוו וגרמה לעימותים. ברוב המקרים הגיעו הצדדים השונים לפשרה, והחנויות עברו לאזורי התעשייה.

מטרתה של פעולה זו היא להכיר את התרבות הרוסית שהתגבשה בישראל, הסיבות לה והסטיגמות שמזוהות עם העלייה מחבר המדינות.

שלב א'- משחק פתיחה- "אני עולה לישראל ולוקח איתי..."

יושבים במעגל, כל חניך בתורו צריך להגיד מה היה לוקח איתו מארץ המוצא בבואו לישראל. החניך שלאחריו צריך להוסיף פריט משל עצמו וכן לחזור על רשימת הפריטים של הקודמים לו. משחקים עד שנפסלים.

שלב ב- המדריך יגדיר לחניכים את המושג תרבות-

"קולטורה, סך ההישגים בהתפתחותו הרוחנית של האדם או של חברה בהשכלה, במדע, באמנות, בארגון החברה בדת במוסר וכדומה".

לאחר מכן יספר המדריך לחניכים כי נבחרו לנסוע למדינות רחוקות ולהקים שם קהילה תרבותית משלהם.

המדריך יחלק את החניכים לכמה קבוצות של קהילות כאלה וייתן לכל קבוצה שם עם המדינה אליה החניכים נוסעים (כל קבוצה תמנה בין 4-5 שכב"גיסטים).

נותנים לקבוצות רבע שעה במהלכן צריכות הקבוצות להקים את חיי התרבות של הקהילה במדינה החדשה.

כל קבוצה תציג בתורה בתום רבע השעה את חיי התרבות של הקהילה החדשה שלהם באספקטים של חינוך, חיי פנאי, פוליטיקה.

דיון- האם ומדוע בחרו הקבוצות להקים חיי תרבות הנשענים על התרבות הישראלית ולא להתחבר לתרבות הקיימת במקום המגורים החדש שלה?

המדריך יספר לחניכים שגם העולים מחבר המדינות בבואם ארצה בחרו להישען ולייבא את התרבות הרוסית במקום להתחבר לתרבות הישראלית.

שאלה לחניכים- מי יכול לתת דוגמאות של תרבות רוסית בארץ? לדוגמא- תיאטרון גשר, ערוץ 9, טיב טעם ומעדניות אחרות שמזוהות עם הקהילה יוצאת חבר המדינות, שבח מופת, דיסקוטקים ומסעדות שמיועדים ליוצאי חבר המדינות, עיתון וסטי, ישראל ביתנו.

שלב ג' - המדריך יחלק את השכבה ל-2 קבוצות ויתן לכל קבוצה תמונות של אישים הקשורים לתרבות הרוסית בארץ, כל קבוצה צריכה הכי מהר לקשר את התמונה לשייכות התרבותית שלה לפי קטגוריות של ספורט/תיאטרון/פוליטיקה/עיתונאות/טלוויזיה/בידור

תמונות של:

נתן שרנסקי(פוליטיקה), מרינה סולודקין (פוליטיקה), אביגדור ליברמן(פוליטיקה), יבגניה דודינה (תיאטרון), סשה דמידוב (תיאטרון), אלכס אברבוך (ספורט), צ'בורשקה (טלוויזיה), וסטי (עיתונאות), ולדימיר פרידמן(טלוויזיה), אנסטסיה מיכאלי (עיתונאות+פוליטיקה), דובר קוסאשווילי (טלוויזיה), ארכדי דוכין(בידור), מרינה מקסימילאן בלומין(בידור), ולאדי בליברג(בידור), נטשה מוזגוביה(עיתונאות), יוסף שגל(פוליטיקה+עיתונאות), יבגני שופבולוב(בידור), לואסי דובינצ'יק(טלוויזיה) (**מצ"ב נספח ב'**)

לחילופין ניתן לשחק-תרבות רוסית- מי יודע?

טריוויה

המדריך יחלק את החניכים לשתי קבוצות.

כל קבוצה תשלח נציג מטעמה למדריך שיצטרך להתחרות בנציג של הקבוצה המקבילה בלענות ראשון על שאלה שקשורה לתרבות/פולקלור רוסי.

כל תשובה נכונה מזכה בנק'.

לכל שאלה תשלח הקבוצה נציג אחר.

לכל קבוצה יש שלושה גלגלי הצלה אפשריים :

1. חבר טלפוני.

2. מתן 2 תשובות אפשריות.

3. התייעצות עם הקבוצה.

הערה: אפשר לקנות במעדנייה של יוצאי חבר המדינות סוכריות שמיוצרות בחבר המדינות ולתת אותם כפרס לקבוצה המנצחת.

השאלות:

1. מהו הסמובר-כלי דמוי אגרטל, בעל רגל מעוצבת, עשוי מתכת ומשמש להרתחת מים לתה. בעבר היה הסמובר מחומם בגחלים שמולאו בשפופרת פנימית בתוך מכל המים, אך כיום יש סמוברים עם גוף חימום חשמלי. מרוסית: camovar – מבשל בעצמו.
2. מהי המטריושקה- המטריושקה היא סדרה של בובות חלולות שנמצאות זו בתוך זו. המטריושקה החיצונית היא הבובה הגדולה ביותר, ובתוכה בובה נוספת, קטנה ממנה במעט כך שתוכל להיכנס בתוך הבובה הגדולה. בתוך המטריושקה הקטנה יותר נמצאת בובה קטנה קצת יותר, וכן הלאה. במטריושקה טיפוסית יש בין ארבע לשבע בובות הנמצאות זו בתוך זו. הבובה הפנימית ביותר (שהיא גם הקטנה ביותר) איננה חלולה.
3. מהו בורשט- בורשט משמעו ברוסית סלק. זהו מרק אופייני לאזור אוקראינה, שבה בלבד קיימים יותר מ 50 סוגים שונים של מרק בורשט.
4. מהי הבבושקה- בבבושקה זה סבתא ברוסית, בישראל בילבלו את הבבושקה למטריושקה.
5. מהי בבא יגה- הבבא יגה היא מכשפה השולטת בעוף השמים ובחיות השדה, והיא נוסעת בתוך מכתש, מניעה את מרכבתה זו בעזרת העלי, ומוחקת את עקבותיה במטאטא. ואולם בדרך כלל מוצאים אותה בבקתתה שעומד על כרעי תרנגולת בלב יער עבות. כדי להיכנס צריך להגות לחש, ואז מסתובבת הבקתה ומגלה את הדלת. בבה יגה ממלאת את כל חלל הבקתה: זקנה בלה ומתועבת, שאפה הארוך צמוד לתקרה ואילו רגליה משתרעות על פני כל הרצפה. היא כחושה עד כדי כך שהיא נראית כמו שלד בעל שיניים חדות. היא נקראת "גרומת רגלי", וגדר גינתה עשויה מעצמות. ממיקומו הנידח של ביתה משתמע שהיא שומרת על הכניסה לעולם האחר; אין ספק שכל הנכנס לבקתתה מתחייב בנפשו.
6. מיהו צ'יבורשקה- הוא יצור דמיוני חביב, קטן ובעל פרווה קצרה, מסיפור רוסי מאת אדוארד אוספנסקי. כמו כן, הוא הגיבור של סדרת האנימציה על שמו. לפי הסיפור, צ'יבורשקה הוא חיה קטנה ומצחיקה, אשר אינה מוכרת למדענים, ומתגוררת ביער טרופי. יום אחד הוא הגיע בטעות לארגז תפוזים, אכל את כולם והלך לישון. לאחר שמצא אותו המוכר המופתע בחנות שאליה הגיע ארגז התפוזים, הוא הוציא את צ'יבורשקה מהקופסה והושיב אותו על השולחן, אבל בגלל שכפות ידיו נרדמו לאחר שבילה הרבה מדי זמן בארגז, הוא נפל ("cheburahnuksya" ניב דיבורי רוסי- "נפל", "התגלגל" בעברית) מהשולחן לכיסא, ומהכיסא לרצפה. מנהל החנות, שראה זאת- החליט לקרוא לחיה הקטנה צ'יבורשקה. המילים עם שורש זה היו מיושנות ברוסית; אוספנסקי החיה אותן. לצ'יבורשקה יש גוף דמוי דוב ואוזניים גדולות ועגולות. מינו ככל הנראה זכר. בספר צ'יבורשקה מבלה הרבה זמן עם התנין ג'נה, שהולך על שתי רגליו האחוריות ומנגן על אקורדיון.
7. מה המשמעות של המילה פריבייט- privet ברוסית- פריבייט פירושו שלום.

8. מהו הקולחוז- קולחוז הוא כינוי למשק שיתופי בברית המועצות. בהתאם לאידיאולוגיה הקומוניסטית, שלטונות ברית המועצות כפו על האיכרים, בתקופת הנקראת תקופת הקולקטיביזציה, להתאחד בחוות חקלאיות שיתופיות, בהם הרווחים מתחלקים בין חברי הקולחוז.
9. מיהו פושקין- נחשב לגדול המשוררים הרוסיים, ממייסדי השירה המודרנית, ומהתורמים המרכזיים לפיתוח השפה הרוסית. גם כיום נחשבות יצירותיו כיצירות מופת בספרות העולמית.
10. מי היה הצאר- זהו תואר בו השתמשו שליטים של בולגריה (החל משנת 913), סרביה (במאה ה-14) ורוסיה (בשנים 1547-1917). השם נגזר מהמילה "קיסר" (caesar) צאר בהגייה בשפות סלאביות. כאשר עמדה בראש הקיסרות הרוסית אישה, היא כונתה צאריצה.

דיון- כמה אנחנו מכירים את העולים מחבר המדינות ואת תרבות הפנאי שלהם?
האם ניסינו להתעניין, להבין ולהכיר את התרבות שלהם?
מדוע אנחנו פוחדים כל-כך ממה שאנחנו לא מכירים.
כמה חשיבות אנחנו בתור שכב"ג ושכבה מייחסים לתרבות הרוסית בישראל של שנת 2010?

שלב ד' - סטיגמות על העלייה מחבר המדינות - (מצ"ב נספח ב' חומר עזר למדריך).
המדריך יאמת את השכבה עם הסטיגמות והדעות הקדומות הקיימות על העלייה מחבר המדינות-
המדריך יספר מספר בדיחות :

איך מזהים חתונה של רוסים?
החתן עומד בכניסה ואומר: פותחת תיק בקשה
שאלה: למה מאכילים תינוקת רוסיה בזפת?
תשובה: שתתרגל לכביש.

מחקרים ברוסיה מוכיחים שאלכוהול לא פוגע בערנות, אלא דווקא מחזק את החושים.
לדוגמא: רק בגילופין (בשכרות) אפשר לראות שכדור הארץ מסתובב
איך אומרים לחם פרוס ברוסית?
לחם פרוסקי
כל שם יש לו פירוש...

רוסיה שגרה ליד הים קוראים לה מרינה,
רוסיה שבעלה עזב אותה נטשה,
רוסיה שלא אוהבת חריף לאריסה
רוסיה שעובדת בחנות שעונים מאשה,
רוסיה שמטאטא טאטיאנה,
רוסיה שאוהבת סברס, סברינה,
לזאת שמגלה סודות, גלינה,
רוסיה שמבקשת יפה –אנה

המדריך ישאל את השכבה איך הבדיחות גרמו להם להרגיש ואיזה סטיגמות הם מכירים על רוסים,
וירשום אותם על הלוח.

דוג' לסטיגמות:

- כל הרוסיות זונות
- כל הרוסים מאפיונרים
- רוסי מסריח
- כל הרוסים שותים וודקה
- עליה של שיכורים
- כל הרוסיות עובדים בסופרמרקטים
- רוב העלייה בכלל לא יהודים

דיון:

1. מדוע נוצרות סטיגמות?
2. האם לפעמים גם החניכים מתנהגים באופן מסוים בגלל סטיגמות?
3. למה דעות קדומות וסטיגמות יכולות לגרום?
4. מה אפשר לעשות כדי למנוע מצבים של סטיגמות ודעות קדומות?

המדריך יחלק את השכבה למספר קבוצות כאשר כל קבוצה צריכה לחשוב על פרסום קהילתי
שיפריך את הסטיגמות הקיימות על העלייה מחבר המדינות ולהציג את המסע פרסום בשבט.

נספח א' - תמונות

מרינה סולודקין

אביגדור ליברמן

יבגניה דודינה

נתן שרנסקי

סשה דמידוב

אלכס אברבוד

צ'בורשקה

ולדימיר פרידמן

ВЕСТИ

אנסטסיה מיכאלי

דובר קוסשאוילי

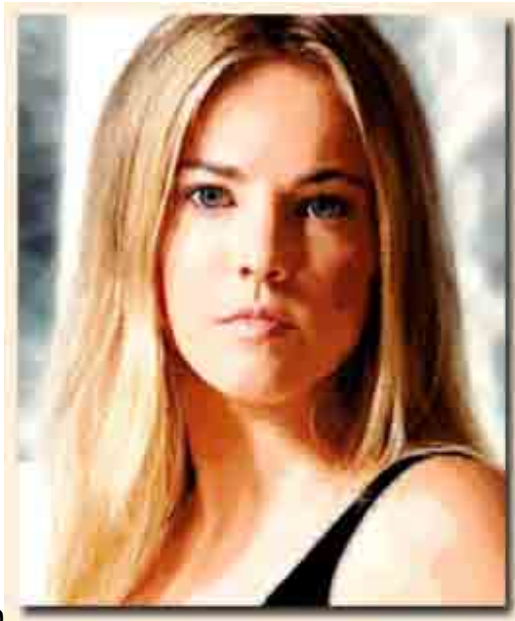
ארקדי דובין

מרינה מקסימילאן בלומין

ולאדי בלייברג

נטשה מוזגוביה

יוסף שגל

יבגני שפובלוב

לוסי דובינצ'יק

נספח ב' - חומר עזר למדריך בנושא סטיגמות

קונפליקט בין-תרבותי-

כידוע, דפוסי תרבות שונים יכולים להתנגש זה בזה. מפגש בין שתי תפיסות עולם אתנוצנטריות יוצר קונפליקט וקיטוב בין הצדדים: "אנחנו" לעומת "הם". התגובות לקונפליקט לובשות פנים מגוונות ושוונות, כגון: התנגדות, התכחשות לתרבות האחרת, התבדלות, השמצה, התנשאות ואלומות.

הקונפליקט הבין-תרבותי: שורשים ודרכי ביטוי

דוגמה להתנגשות בין שתי תפיסות עולם אתנוצנטריות היא קונפליקט הנוצר מתוך רגש התנשאות. כאן קבוצה אחת תובעת שליטה על אחרת מתוך תפיסת עולם הרואה את הקבוצות התרבותיות כמסודרות בסדר מדרגי (היררכי) ואת המיקום שלה - בראש הסולם.

קונפליקט בין-תרבותי יכול להיות גם תוצר של גורמים אחרים. למשל:

במפגש הבין-תרבותי עם ה"חדש", הבלתי נודע, יש יסוד מאיים על הפרט. בניגוד למוכר (המשרה ביטחון ויציבות), החדש, הבלתי נודע, מאיים ומערורר חששות. הוא משנה את המאזן הקבוע והידוע של הדברים ומצריך היערכות שונה ועדכון של תמונת המציאות, כלומר - נדרש שינוי. מצב זה עלול לעורר התנגדות.

ההתאגדות לקבוצת השייכות, הנבדלת והנפרדת מקבוצה אחרת, עשויה לחזק את ה"אגו" של חברי הקבוצה, על דרך השלילה, ולגבש ביתר שאת את זהותם החברתית הייחודית. אחד הביטויים לכך הוא דחיית כל פרט שאינו משתייך לקבוצה, ולעתים - באלומות.

רגש נחיתות - תחושות תסכול וייאוש עקב שפל כלכלי או מעמד חברתי נחות עלולות למצוא פורקן בהתייחסות אלימה אל האחר - פיזית ומילולית.

תחרות על מקורות פרנסה - מצב זה עלול לפגוע במעמד הפרט, והתגובות שלו לכך יכולות להתבטא בתוקפנות כלפי הגורם המתחרה.

שימוש בסטריאוטיפים, בדעות קדומות ודה-הומניזציה.

קונפליקט בין-תרבותי - סטריאוטיפים, דעות קדומות ודה-הומניזציה

סכמות חברתיות בגיל מוקדם

שלושת המושגים סטריאוטיפים, דעות קדומות ודה-הומניזציה הם בין הסכמות החברתיות שאנו מאמצים בגיל מוקדם במהלך למידת יסודות התרבות. בגיל זה לפרט אין יכולת קוגניטיבית-ביקורתית לגבש דעה משלו, והוא נוטה לסווג את הדברים במונחים של "שחור-לבן".

הסכמות החברתיות חוסכות לפרט את המאמץ ההכרתי, שנדרש לבדיקת כל דבר ודבר בחייו. הן עוזרות לו להרכיב מערכת ציפיות "ריאליות" מן הקבוצה או מן הפרט המייצג אותה (גיבוש אב-טיפוס) ומקנות לו הרגשת ביטחון מסוימת.

הבעיה היא שגיבוש הסכמה נעשה בתהליכי הכללה, וההכללה יכולה להיות מסוכנת. התייחסות אל הקבוצה מפחיתה מן הפרט את תחושת האחריות שלו ומטשטשת את ייחודו ואף את אנושיותו.

נסביר כאן את שלושת המושגים (הסכמות החברתיות) האלה :

א. סטריאוטיפים

ב. דעות קדומות

ג. דה-הומניזציה

א. סטריאוטיפים

סטריאוטיפים הם אמונות ואפיונים המגדירים קבוצה. כאמור, יש כאן הכללה - דימוי כללי או אפיון כללי, לרוב פשטני, המבוסס על אמונה ולא על ידע, ואשר נחשב מאפיין של קבוצה מסוימת או מייצג אותה. סטריאוטיפ, כמו כל סכמה או אב-טיפוס, עשוי להיות שגוי או נכון.

דוגמה לסטריאוטיפ: "היפנים חרוצים."

הערה: המונח סטריאוטיפ שאול מתעשיית הדפוס: לוח מתכת המשמש תבנית העתקה של אותיות. מן הסטריאוטיפ מכינים העתקים רבים ומהדורות נוספות של ספרים, של עיתונים וכדומה. המושג סטריאוטיפ פירושו: חזרה מדויקת על תבנית קבועה ובלתי משתנה.

ב. דעות קדומות

כאמור, כמו הסטריאוטיפים גם דעות קדומות הן תולדה של תהליכי הכללה שהפרט לומד בגיל מוקדם, וגם הן מבוססות על אמונות ולא על ידע. אך שלא כמו הסטריאוטיפ, דעה קדומה מבטאת עמדה שקרית כלפי הפרט. עמדה זאת נובעת מזיהויו כשייך לקבוצה מסוימת. אם כן, דעה קדומה נסמכת על הכללה שקרית. אין לה ביסוס עובדתי, ופעמים רבות היא ניזונה מן השמועה.

דוגמה לדעה קדומה:

"...איך אשב אני חזיר, לבן בן לבנים מימי בראשית, בכפיפה אחת עם חתולה כושית!"

מקובל לחשוב כי דעות קדומות נוטות לעוות את המציאות לכיוון השלילי. בפעילות נציג גם דעות קדומות ה"מייפות" את המציאות.

ג. דה-הומניזציה

דה-הומניזציה היא עוד הכללה - התייחסות קולקטיבית אל הפרט, נטייה לסווג פרטים מכל קבוצה על סמך השתייכותם החברתית ולא על סמך היכרות אישית. התייחסות כזאת שוללת את התכונות האנושיות של הפרט, מטשטשת לחלוטין תווי פנים אישיים ואוטמת את הפרט מפני מעורבות אישית.

דוגמה ל דה-הומניזציה:

"איך אשב פה, אם לעשרים ארנבות, עם קוקייה מפקירה הבנים? כל בניה גדלו בקנים זרים, כולם עזובים, כולם מופקרים."

פעולה 3 - תרומת העלייה מחבר המדינות למדינת ישראל

מטרות הפעולה:

1. החניכים יכירו ויעמדו על תרומת העלייה מחבר המדינות למדינת ישראל בתחומי התרבות, הביטחון, הדמוגרפיה.
2. החניכים יכירו בעלייה כאבן יסוד בבנייתה של מדינת ישראל.
3. החניכים יעמדו על העובדה כי יש הומור, יותר מאשר ניכור, במפגש בין ותיקים וחדשים.

רקע למדריך:

עם עלייתם ארצה של העולים מחבר המדינות, השתנתה החברה הישראלית לבלי היכר. כך, העולים שינו את פניה של הפריפריה בישראל, את המבנה החברתי של הצבא ושימרו את הפרופורציה הפנימית של 80% אוכלוסייה יהודית ו-20% אוכלוסייה ערבית - שעמדה טרם בואם בפני שינוי דרמטי. העולים מהווים כ-13% מהישראלים ו-19% מהיהודים. העולים תרמו אף לחיי התרבות למעגל כוח העבודה ולאקדמיה. **מטרת פעולה זו היא להמחיש לחניכים את תרומתם המכרעת של העולים מחבר המדינות למדינת ישראל במגוון רחב של תחומים.**

שלב א' - המדריך יוסיב את החניכים במעגל ויבקש מכל אחד מהם לספר על המוצא שלו (עדה) ולספר במה תרמה העדה שלו למדינה. אסור לחניכים לחזור על דברי חבריהם.

שלב ב' - המדריך יבקש מהחניכים לדמיין כי העולים מחבר המדינות כלל לא עלו לארץ. המדריך יחלק את החניכים לארבעה קבוצות ויבקש מכל קבוצה לתאר איך המדינה נראית היום - 20 שנה אחרי העלייה שלא הייתה מחבר המדינות, כאשר כל קבוצה תתמקד בפרמטרים אחרים לפי הרשימה הבאה - ביטחון, תרבות, דמוגרפיה, אקדמיה וכוח עבודה.

כל קבוצה תציג בתורה את מסקנותיה שבסופו יערך דיון לפי הנקודות הבאות:

1. איך הייתה נראית החברה הישראלית לולא הגיעו ארצה העולים מחבר המדינות?
2. מה השינוי שחל בישראל בעקבות גל העלייה מחבר המדינות?
3. האם עצרנו פעם על מנת להעריך את העולים (את העולים ככלל לאו דווקא מחבר המדינות) או שמא היינו עסוקים ביום יום שלנו כמדינה שלא נעשה תהליך חשיבה של ממש?
4. כיצד השתלבה העלייה בחיים במדינה - עם איזה קשיים נאלצו להתמודד העולים?

- המדריך יציג לחניכים סקירה מקוצרת של תרומת העלייה למדינת ישראל בשלל הפרמטרים:
- (אפשר במשחק- השלם את החסר תוך מתן מספר תשובות אפשריות)
- 21% מכלל חיילי צה"ל הינם עולים – כל חייל חמישי.
  - 65% מכלל העולים המשרתים בצה"ל, הינם עולים מחבר העמים.
  - 76% מהעולים ו-85% מהעולות מסיימים שירות צבאי מלא.
  - העולים מהווים כ-13% מהישראלים ו-19% מהיהודים. העולים שינו את פניה של הפריפריה בישראל, את המבנה החברתי של הצבא ושימרו את הפרופורציה הפנימית של 80% אוכלוסייה יהודית ו-20% אוכלוסייה ערבית - שעמדה טרם בואם בפני שינוי דרמטי.
  - 71% מהעולים היו מתחת לגיל 50 - עובדה שנתנה קפיצה משמעותית לכוח העבודה והיצירה .
  - 70% מהעולים הם בעלי השכלה תיכונית ואקדמית- מתוכם 100 אלף מהנדסים, 23 אלף רופאים, 2,000 עורכי דין, 50 אלף מורים ו-21 אלף אמנים.
  - העלייה בשנות ה-90 יצרה ביקוש רב לעיתונות בשפה הרוסית ובכך תרמה להתפתחות התקשורת הכתובה. 4 עיתונים ארציים, מספר מקומונים, שבועונים העוסקים באקטואליה, כתבי עת המוקדשים לתרבות ולספרות, שבועון לילדים וערוץ טלוויזיה. כמו כן הוקם תיאטרון שהחל כתיאטרון רוסי והיום משחקים בו ישראלים ורוסים בשתי השפות.
  - תהליך הישראליות של העולים בא לכדי ביטוי גם בשיעור הילודה. אם בברה"מ לשעבר עמד שיעור הילודה במשפחות יהודיות על ילד אחד למשפחה, הרי שב-20 שנות חיים בישראל הוא השתווה לשיעור הילודה בציבור החילוני הוותיק - 2.1 ילדים למשפחה. על פני שנים אלה הלכו לעולמם 110 אלף עולים; בתקופה המקבילה, נולדו 160 אלף תינוקות למשפחות שמוצאן בברה"מ לשעבר. במדינה שבה משתלט השיח הדמוגרפי גם על השיח הפוליטי והמדיני, אלה בהחלט נתונים בעלי משמעות.
  - העולים בגל זה השתלבו בענפי כלכלה רבים, במיוחד בענפים הטכנולוגיים. ביטוי נוסף לתרומה של העלייה הרוסית ולאופן השתלבותה בחברה הישראלית השתקף במערכת הפוליטית. בבחירות לכנסת שהתקיימו בשנת 1996 התמודדה מפלגה חדשה, מפלגת מהגרים, "ישראל בעלייה", וקיבלה כ-40% מהקולות של העלייה הרוסית.
  - ב-1999 הקים אביגדור ליברמן את מפלגת ישראל ביתנו שהתמקדה במישור הלאומי והציגה דעות נציות בכל הנוגע לסכסוך עם הפלסטינים. בבחירות האחרונות קיבלה המפלגה 15 מנדטים.
  - על פי ניתוחי תוצאות הבחירות לכנסת ה-18 נטען שאחוז ההצבעה של עולי חבר המדינות היה נמוך מזו של כלל החברה הישראלית והגיע לסביבות 57%. בעקבות זאת, היו עולי חבר המדינות אחראים לכ-16 מנדטים בכנסת. על פי ההערכות, ישראל ביתנו קבלה בין 9-10 ממנדטים אלו, הליכוד 3-5 מנדטים וקדימה 1-2 מנדטים, כאשר שאר המפלגות קבלו תמיכה קטנה יותר.

שלב ג'-

באמצעות צפייה בקטע הומוריסטי מתוך הסרט "לול" החניכים יעמדו על חשיבותה של העלייה לבניינה של מדינת ישראל.

לינק לקטע מהסרט- <http://www.youtube.com/watch?v=alp9scMfmjA>

אחרי הצפייה בסרט המדריך יחלק את החניכים בקבוצות קטנות ויבקש מהקבוצות להוסיף פרק נוסף לתסריט המתאר את העלייה הנוכחית מחבר המדינות.

לאחר שכל קבוצה תסיים לכתוב את התסריט- הקבוצות תצגנה את השלמת התסריט ויתקיים דיון מסכם לפעולה סביב השאלות הבאות:

- מה משותף לסיטואציות השונות שעלו בסרט ובקטעים שהוצעו ע"י המשתתפים?
- מהו המסר העיקרי של הקטע מתוך הסרט?
- איך אפשר להסביר את תגובות הוותיקים?
- ממה זה נובע? (פחד מזר, חשש מאפלייה, חשש מהגברת האבטלה וכו').
- מה תרם כל גל עלייה?
- מהם היתרונות של העלייה הנוכחית? מה הם יכולים לתרום? ומה הם תרמו?
- מה באמת ידענו על העלייה מחבר המדינות ומה חשבנו עליה- האם היה פער?
- איך אנחנו כחברה וותיקה קיבלנו את העלייה מחבר המדינות?
- מה לא עשינו שכן יכולנו לעשות ומה אנחנו יכולים לעשות עכשיו?

פעולה 4- העלייה והתנועה

מטרות הפעולה:

1. לעמוד על תפקידה של תנועת הצופים בשילוב יוצאי בני חבר המדינות בחברה הישראלית.
2. הצגה ובידור המונח השבט הקהילתי, בדגש על קהילת יוצאי חבר המדינות, כחלק מהתאמת מטרות ויעדי התנועה למציאות המשתנה של החברה הישראלית.

רקע למדריך:

מטרת הפעולה הינה לבחון את תפקידה של תנועת הצופים בשילוב בני חבר המדינות בחברה הישראלית. מספרם הנמוך של בני העולים הלוקחים חלק בפעילות התנועה מציב תמרור אזהרה חמור לתנועה, ומספק הצצה לרב גוניות של החברה הישראלית שלא תמיד באה לידי ביטוי בתנועת הצופים, שאמורה להיות כור היתוך של החברה הישראלית, פסיפס לכל העליות והמגזרים.

שלב א' - משחק השפות

המדריך יחלק את החניכים למספר קבוצות כאשר לכל קבוצה שפה משלה (המדריך ייתן לכל קבוצה מספר דקות כדי לפתח את השפה הייחודית שלה). על כל קבוצה ביחד להגיע לאותה מטרה, או לחילופין לבצע משימות שייקבעו ע"י המדריך. הבעיה היא שכל קבוצה דוברת שפה משלה ולכן קיימת בעיית תקשורת בין הקבוצות והן מתקשות לבצע את המשימה. כל קבוצה מתקשרת בצורה טובה יותר עם אנשיה, ולכן מעדיפים לבצע את המשימה בעצמה, מבלי להיעזר בקבוצות האחרות שלא מבינות אותה.

דיון: למה המצב דומה בחברה הישראלית?

למדריך: המצב דומה לכל מיני עליות (בדגש על העלייה מחבר המדינות) שהגיעו ארצה ובמקום להשתלב בחברה הישראלית ומוסדותיה הרשמיים ולא הרשמיים בחרו להקים עמותות ומרכזים משל עצמם בהם הם מבליים בשעות הפנאי למשל ובו הם גם מחנכים את ילדיהם ומדברים את השפה שלהם.

שלב ב' - ייעוד התנועה הלכה למעשה

המדריך יבקש מהחניכים לנתח את ייעוד התנועה ולראות מה ממנו מתקיים הלכה למעשה בשבט שלהם, ומה נשאר כתוב על הדף, ומה הסיבות לכך. המדריך ירשום את הסיבות לדברים שלא מתקיימים על הלוח.

מהלך הפעולה:

המדריך יניח על הרצפה שמיניות בריסטול בצורת קשת עם הכיתובים: "מסכים", "לא מסכים בכלל", "מסכים עם חלק". לאחר מכן, יקריא המדריך לחניכים קטעים מייעוד התנועה ויבקש נציגים מהם לעמוד ליד שמיניות הבריסטול שמאפיינות את הדעה שלהם על החלק הספציפי שהוקרא מייעוד התנועה ויבקש מהם להסביר את עמדתם.

חלק 1

"תנועת הצופים העבריים בישראל" היא תנועת נוער ציונית, ממלכתית, שייעודה הוא להקים ולפתח, מסגרות חינוכיות-ערכיות, בהם יפעלו ילדים ובני נוער בכל רחבי הארץ במגוון פעילויות חברתיות חווייתיות המהוות עבורם מקור לפיתוח אישי, לבילוי ולהנאה".

חלק 2

"העשייה החינוכית בתנועת הצופים תמוקד על ערכי חברות ורעות, על "נתינה" ומעורבות חברתית, טיפוח חיים קבוצתיים דמוקרטיים תוך דגש על יוזמה אישית, מנהיגות ומצוינות, הכרת הטבע, אהבת הארץ ושמירה על איכות הסביבה".

חלק 3

התנועה תעודד את חניכיה לעצב זהות יהודית-ישראלית משמעותית המשלבת בין המורשת הרבגונית של העם היהודי על מגזריו השונים, לבין התרבות וההוויה הישראלית המתגבשת במדינת ישראל.

חלק 4

תנועת הצופים תעודד את בוגריה לקחת חלק בפעילות תורמת לקהילה במסגרת שנת שירות-לפני הגיוס לצבא, להתגייס לשירות ביחידות ובתפקידים המביאים לידי מיצוי מרבי את כישרונותיהם ויכולתם לתרום לצה"ל ולפעול, אחרי השחרור מהצבא, באורח מאורגן, כגורם מרכזי ומשמעותי בעיצוב דמותה האיכותית של החברה בישראל.

בשלב זה המדריך יגדיר את לחניכים את המושג- רב תרבותיות :
"רב תרבותיות היא מושג המציין דיאלוג של כבוד הדדי וסובלנות בין תרבויות שונות, מתוך יחס של כבוד לשוני התרבותי ולאחר. בעידן הפוסט מודרני מתפשטת בעולם המערבי האידיאולוגיה הרב תרבותית המייחסת לזכויות האדם, לשוני התרבותי ולשחרור עמים וקבוצות מדוכאות חשיבות עליונה".

המדריך יבקש מהחניכים לומר באופן ספונטני את כל המאפיינים הרב תרבותיים הקיימים לדעתם בתנועת הצופים (עולים חדשים, דרום ת"א...)

דיון-

- האם לדעתכם, משתנה תנועת הצופים באופן מספק בהתאם לשינויים החלים בחברה הישראלית?
- איך השינויים (בדגש על העלייה מחבר המדינות) משפיעים על תנועת הצופים?
- האם תנועת הצופים והשבט שלנו מתאימים את עצמם מבחינת מטרות ויעדים לצרכים המשתנים של החברה?
- בחינת הסיבות שרשומות על הלוח - מדוע חלקים מייעוד התנועה לא מתקיימים.

שלב ג'

המדריך יספר לחניכים שכ-10% מכלל ילדי ישראל לוקחים חלק בפעילות תנועת הצופים ברחבי הארץ, (60,000 מתוך כ-500,000 ילדים ובני נוער בגילאים 10-18), בעוד שבקרוב קהילת יוצאי חבר המדינות המספר נמוך ומגיע רק לכמה מאות הפעילים היום בתנועה. הציפייה היא כי יוצאי חבר המדינות ייקחו חלק בפעילות הצופים באותו יחס של כלל ילדי ישראל, כלומר שכ-10% מכלל בני ה-10 עד 18, יוצאי חבר המדינות, ייקחו חלק בפעילות התנועה.
המדריך יספר לחניכים שאחת הדרכים להביא עולים ובני עולים מחבר המדינות לקחת חלק בפעילות הצופים היא להכיר את הקהילה ואת הצרכים שלה.

למדריך: כמעט בכל יישוב ועיר בארץ קיימת שכונה שמזוהה עם יוצאי חבר המדינות. ההפעלה הבאה (חפש את המטמון) מיועדת לאותם השבטים אשר נמצאים בקרבת שכונה שכזאת ומטרתה להכיר לחניכים את הקהילה יוצאת חבר המדינות ואת הצרכים שלה "דרך הרגליים". שבת אשר לא נמצא בקרבת קהילה יוצאת חבר המדינות יעבור להפעלה המקבילה - "בונים שבט".

חפש את המטמון:

החניכים ייצאו לחפש את המטמון בשכונה/בחלק מהיישוב המזוהה עם הקהילה יוצאת חבר המדינות. (דגש על חנויות, פארקים, מועדונים, בנייני מגורים, הוסטל קשישים).

במהלך המשחק החניכים יצטרכו למלא שאלוני רחוב מ-5 אנשים שונים יוצאי חבר המדינות (**מצ"ב** **נספח א'**).

עיבוד- בתום המשחק המדריך ירכז את כל המידע שנאסף ע"י החניכים במליאה, וביחד עם החניכים יעמדו על הצרכים של הקהילה יוצאת חבר המדינות ביישוב/עיר שלהם, ויחשבו על דרכים בהם אפשר לענות על צרכים אלו במסגרת השבט הקהילתי.

"בונים שבט":

המדריך יחלק את החניכים למספר קבוצות- כל קבוצה מקבלת מכתב ובו המשימה- ביישוב בצפון הארץ החליטו התושבים להקים שבט צופים חדש, וועד היישוב פונה אליכם, שכב"גיסטים מנוסים, שתעזרו להם להקים את השבט הקהילתי הטוב ביותר, כך שייתן מענה לכל האוכלוסייה הרב גונית שחיה באותו יישוב. הרכב האוכלוסייה הוא כדלהלן: 60 אחוז עולים מחבר המדינות, 40 אחוז דתיים לאומיים, 80 אחוז בני נוער בגילאי 18-8.

וועד היישוב מספק לכם את הנתונים הבאים כעזר: ביישוב לא קיימת תנועת נוער נוספת, העולים מחבר המדינות מסתייגים מפעילות תנועת הנוער, לעולים חשוב שתהיה פעילות תרבותית בה יהיו מעורבים בני הנוער, הציבור הדתי לאומי מתנכר לעולים מחבר המדינות וכמעט ולא מתקיימות מסגרות קהילתיות משותפות.

ביחד עם המשימה יקבלו הקבוצות דף ובו עקרונות מנחים לשבט הקהילתי (מתוך החוברת של השבט הקהילתי- **מצ"ב נספח ב'**) שבעזרתו תבנה הקבוצה את השבט האידיאלי הקהילתי.

כל קבוצה בתורה תציג את השבט שהיא ממליצה לבנות ביישוב, כך שהיה תואם לצרכים של היישוב ושל האוכלוסייה בה.

סיכום:

- האם אנחנו עושים מספיק כדי להושיט יד לקהילה יוצאת חבר המדינות ולשלב בפעילות הצופית?
- מה השבט שלנו ואנחנו כשכבה יכולים לעשות כדי לשלב את הקהילה יוצאת חבר המדינות בפעילות של השבט?
- איזה שבט אנחנו רוצים לראות- שבט קהילתי המשלב בתוכו את כל האוכלוסייה הרב גונית ויוצר חברה אחת, או שבט מנותק וסגור בתוך עצמו?

נספח א' - שאלון לחפש את המטמון

1. מהי ההגדרה לקהילה ולחיים קהילתיים לדעתם?

---

2. מי הם אנשי המפתח בקהילה? (אנשים פוליטיים, פעילים חברתיים, בעל המכולת השכונתית, המורה לפסנתר וכו')

---

3. מה האתגרים המרכזיים איתם מתמודדת הקהילה יוצאת חבר המדינות?

---

4. מהם הערכים המרכזיים בקהילה?

---

5. האם יש עמותות או ארגונים ארציים או מקומיים הפעילים בקהילה?

---

6. מה הבעיה הכי בוערת בקהילה יוצאת חבר המדינות לדעתם?

נספח ב' - עקרונות לשבט הקהילתי

דיאלוג ובחינה מתמדת – החניכים, חברי השכב"ג, הדרג המתנדב, והורים בשבט הקהילתי לומדים וחוקרים כל העת את הנעשה סביבם ומנהלים דיאלוג מתמיד בשני מישורים:

- דיאלוג בינם לבין עצמם סביב השאלות – מה גבולות הקהילה אליהם השבט יכול ומבקש להתייחס (גיאוגרפי, אוכלוסיות וארגונים) ? כפרטים שהם חלק מהקהילה, מה הם צרכי הקהילה כפי שהם עצמם חווים אותם ואיך ניתן לענות עליהם ?
- דיאלוג בינם לבין שותפים בקהילה סביב שלושת תחומי העשייה של השבט הקהילתי.

גיוון במתודה ובהתנסויות (רב מימדיות) – השבט הקהילתי זמין ופתוח לילדים ולבני הנוער בקהילה, בא במגע עם גופים שונים בקהילה ומציע מגוון רחב של פעילויות, מתודות, תפקידים והתנסויות בתוך השבט ומחוצה לו.

גיוון בקהלי היעד – לא כולם חייבים להיות בצופים אך השבט הקהילתי ישאף ויפעל באופן אקטיבי שילדים ממגוון רחב ומרבי של קהלי יעד ואוכלוסיות יוכלו לקחת חלק בהוויה ובפעילות של תנועת הצופים כפי שבאים לידי ביטוי בקהילה.

יחסי הדדיות – היחסים עם כלל הגורמים מחוץ למסגרת השבט ינוהלו מתוך שותפות, תוך יצירת שיח בין שווים "בגובה העיניים", במטרה להרחיב מכנה משותף שבבסיסו אכפתיות ותרומה לקהילה. **בבחינת- "השלם גדול מסך חלקיו"**.

יוזמה ואקטיביות – על חברי השבט הקהילתי להיות פעילים ויוזמים ולייצר עשייה מתמשכת ולא רק תגובה לפניות של גורמים אחרים או מתן מענה נקודתי לבעיות.

השבט לא רק בשבט – השבט הקהילתי פועל בהתאם לצרכים גם מחוץ למתחם הפיסי של השבט, מעבר לימי הפעילות הקבועים, ובגמישות במבנה הקבוצה ומבנה התפקידים המסורתיים.

מערך חינוך קהילתי – השבט מהווה חלק ממערך החינוך הקהילתי, הוא מקיים קשר רציף עם מסגרות חינוך פורמאליות ובלתי פורמאליות על מנת לקדם נושאים ומטרות בכלל וחניכים ספציפיים בפרט.

פעולה 5 - מדיניות הקליטה

מטרות:

1. לעורר את החניכים לדון בנושא קליטת עולים מברה"מ ומדיניות הקליטה.
2. להעלות עמדות, קשיים ובעיות אצל בני נוער עולים.

רקע למדריך

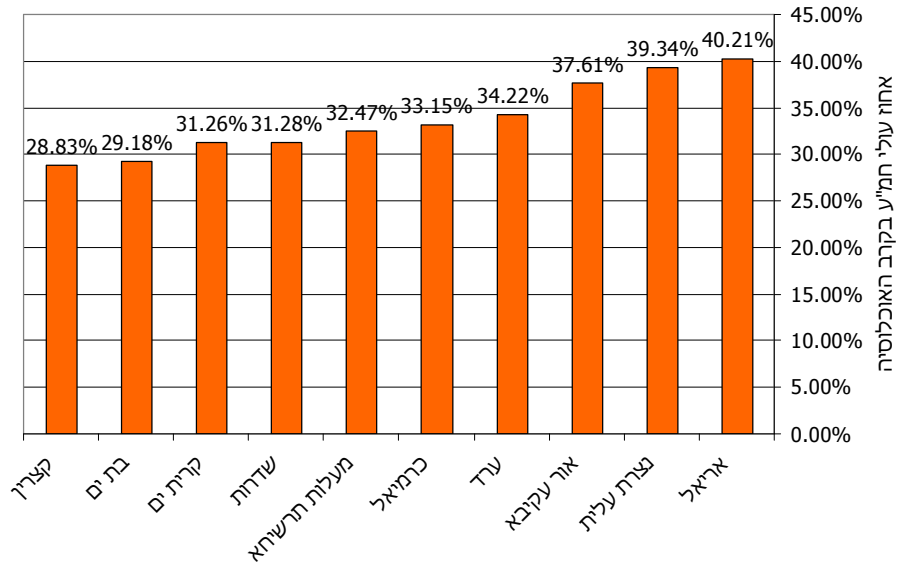
בראשית גל העלייה לישראל עמדה בפני קובעי המדיניות השאלה, האם להפעיל כלפי העולים מדיניות נמרצת של עידוד פריסתם אל אזורי השוליים של המדינה, בהתאם למדיניות רבת השנים של פיזור האוכלוסייה היהודית .

היו שטענו שיש להניח לכוחות השוק לפעול בעצמם. אחרים שיש כאן הזדמנות לחידוש המאמץ לפזר את האוכלוסייה היהודית אל אזורי השוליים של המדינה, ובכך להתקדם ליעד רב השנים של מדיניות מרחבת, יעד המדריך את ממשלות ישראל מאז שנת 1949 .

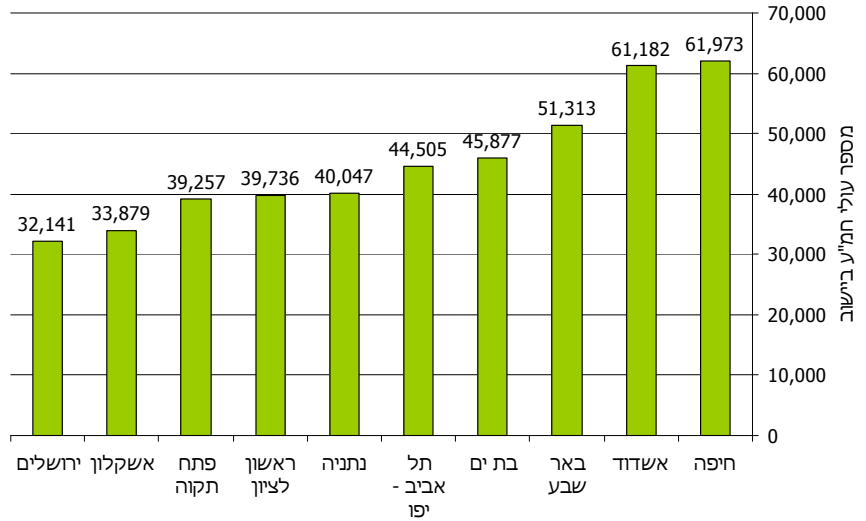
בקרב קובעי המדיניות לא הושגה הכרעה חד-משמעית בין שתי הגישות, והן שררו זו בצד זו, כמקובל לעתים קרובות בענייני מדיניות ציבורית, דבר היצר פעמים קהילות סגורות של עולים מברה"מ לשעבר וניכור של העולים כלפי המדינה שקלטה אותם על מוסדותיה השונים.

מטרת פעולה זו, היא לסקור ולבחון את מדיניות הקליטה של מדינת ישראל כלפי העולים החדשים מחבר המדינות לאורך השנים האחרונות, להבין את השלכותיה על החברה ועל העולים בפרט, תוך העלאת הקשיים שמדיניות זו גרמה לשילובם של העולים החדשים בחברה הישראלית.

10 ערים בולטות בקליטת העלייה
לפי אחוז עולי בריה"מ לשעבר בקרב האוכלוסייה ביישוב

10 ערים בולטות בקליטת העלייה
לפי מספר עולי בריה"מ לשעבר בקרב האוכלוסייה ביישוב

שלב א' משחק טניס

המדריך יבחר חניכים מתחלפים לכל מערכון. החניכים יציגו את המערכון בפני כל השכבה. אחרי כל קטע, כשהמדריך מכריז: "קאט" (cut) בסיום הסיבוב, ירשום כל חניך לעצמו את הניקוד המגיע, לדעתו, לשני השחקנים, ומשפט תגובה אחד על הקטע (מרגיז אותו/מסכים איתו). הניקוד שהכינו החניכים יועבר למדריך והוא שישכם את תוצאות המשחק על גבי בריסטול.

סיבוב	דני	יורי
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
סה"כ		

המדריך מכריז: אנו עומדים לצפות במשחק טניס בין יורי קפלן לדני כהן. נתחיל בכמה הגשות לחימום.

סיבוב ראשון:

דני: אתה רוסי?

יורי: לא, אני יהודי.

דני: תעזוב, אנחנו יודעים...

יורי: מי זה אנחנו?

דני: אנחנו, העם!

יורי: גם אני חלק מהעם!?

דני: הרי ברוסיה אפילו לא ידעת שאתה יהודי"

יורי: גיליתי זאת כשהחבר הטוב שלי כינה אותי "יהודון מסריח"!

מדריך: קאט (cut) - תם הסיבוב הראשון.

סיבוב שני:

דני: אתם, העולים החדשים, מסתכלים עלינו קצת מלמעלה!

יורי: זה בכלל לא נכון.

דני: אז למה אתם תמיד מסתובבים ביחד ומדברים רק ביניכם?

יורי: בגלל שאף אחד לא מנסה להתקרב אלינו.

דני: אבל אתם ניסיתם פעם?

יורי: לא.

שופט: קאט (cut) - תם סיבוב שני.

סיבוב שלישי:

- דני: אתה יודע, אנחנו לא כל כך נוראים כפי שאתם חושבים/אומרים.
יורי: כן, אבל יש לכם פה גדול!
דני: זה כמעט נכון.
יורי: אתם זורקים "ישר בפנים" כל מה שאתם חושבים.
דני: זה בגלל שגדלנו בארץ דמוקרטית ואנחנו "חופשיים".
יורי: אתם לא מבינים מה זה "חופשי" ולא יודעים מה זה דמוקרטיה.
שופט: קאט (cut) - תם סיבוב שלישי.

סיבוב רביעי:

- דני: יש גם עולים חדשים בסדר!
יורי: ככה אמרו גם האנטישמים ברוסיה.
דני: אפילו הייתי מוכן להתחבר עם עולה חדש!
יורי: כמו "יעני" צעד של רחמנות, או פילנתרופיה?
דני: לא! זה סימן שאין לי דעות קדומות ואני רוצה שתסתגלו לחיות כאן כמה שיותר מהר.
שופט: קאט (cut) - תם סיבוב רביעי

סיבוב חמישי ואחרון

- דני: ובכל זאת, יש הרבה דברים שמבדילים בינינו: מנטליות, תרבות ואפילו אוכל.
יורי: דווקא אני אוהב חומוס ושווארמה.
דני: ואני אפילו מוכן לאכול "גפילטע פיש" ולטעום "בורשט".
יורי: אני אוהב את הסגנון החופשי שלכם.
דני: ואני את הרצינות שלכם, אולי אתם יותר מדי רציניים. אני אגלה לך, לפעמים אנחנו מחקים אתכם.
יורי: גם אנחנו אתכם.
דני: הזמן יעשה את שלו, לאט לאט ובסבלנות.
יורי: ובסובלנות.
דני: אבל בטניס אני יותר טוב!
יורי: תוכיח!"
השניים: לוחצים ידיים ויוצאים.

סוף

דין :

1. מה הרגשתם בזמן הצגת המערכון?
2. מה דעתכם על תוצאות ה"משחק"? האם אתם מסכימים/חולקים? מדוע?
3. אילו עמדות, קשיים ובעיות הועלו במערכון? (זהות יהודית, אנטישמיות, עליונות ונחיתות, התבדלות של העולים, ניכור בין הקבוצות, עמדות סטריאוטיפיות לגבי הקבוצה האחרת, הבדלים מבחינה תרבותית, מנטלית והתנהגותית, חשדנות הדדית וכו').
4. האם אתם מסכימים עם העמדות המיוצגות במערכון על ידי דני ויורי?
5. האם ניתן לקשר בין עמדות אלו? כיצד?
6. מה הייתם אומרים לדני/ליורי?

שלב ב' - משפט ציבורי

ת"א 2010/1990 העלייה מחבר המדינות נ' מדינת ישראל

מהלך הפעולה: המדריך ימנה פאנל של שלושה שופטים (חברי השכבה, אפשר ראש השבט, מרכז בוגר, מרכזים צעירים), 2 חברי שכבה יהיו התובעים, 2 חברי שכבה נוספים יהיו הסנגורים של המדינה והשאר מושבעים שיצטרכו להחליט בסופו של דיון אם המדינה אשמה. המדריך יחלק לתובע ולסנגורים את הטענות המרכזיות שלהם וייתן להם מספר דקות על מנת להתכונן למשפט.

הערה: עדיף להכין חדר מיוחד בשבט מבעוד מועד שיראה כמו אולם שיפוט (דגל ישראל מאחור, סמל המדינה גלימות שחורות).

טענות מרכזיות של התביעה (העולים) -

1. העולים יטענו כי כתוצאה ממדיניות הממשלה ליישב אותם בשוליים של המדינה נוצרו סוג של גטאות של רוסים ובכך נמנע מהם הלכה למעשה להשתלב בחברה הישראלית, לא נותרה להם ברירה אלא להיות סגורים בתוך עצמם ולשמר את השפה שלהם, המנהגים שלהם והתרבות שלהם.
2. העולים יטענו כי המדינה לא נערכה לקליטתם כיאה ולא הכינה את החברה הישראלית הוותיקה לעלייה הגדולה מחבר המדינות הן מבחינה חינוכית תודעתית והן מבחינת תשתיות.
3. העולים יטענו כי המדינה לא השכילה לנצל את השכלתם האקדמית ואת מקצועם של אנשי העלייה ושילבה אותם בעבודות שלא עלו בקנה אחד עם כישוריהם ובכך חיזקה את המרמור והכעס של אנשי העלייה כלפי המדינה- דבר שגרם לירידת העולים מן הארץ ופגע למשל, בענף הרפואה (משרד הבריאות לא הכיר ברופאים שהגיעו מחבר המדינות).

4. העולים יטענו כי כתוצאה מכל האמור לעיל רמת הכנסתם של העולים נמוכה באופן בולט מזו של הציבור הוותיק- לראיה- נצרת עלית בולטת כמוקד מצוקה בהשוואה ליתר היישובים שנבדקו באזור חיפה והדרום. 65% מהמועסקים בצרת עלית משתכרים לדבריהם, הרבה מתחת לשכר הממוצע במשק. תחושת ההפסד היחסי בהשוואה בין המצב טרם העלייה למצב הנוכחי, רבה יחסית בעיר ואף תחושת הבידוד החברתי והאיום הביטחוני בולטת בה יותר.
5. התביעה תציג כראייה לבית המשפט את עיקרי מחקר תשתית רב תחומי של משרד הקליטה שבדק את השתלבות עולי בריה"מ לשעבר בשנים 1990-2005:

ראיות התביעה:

- 13 מהעולים בגילאי 18 ומעלה ציינו בשנת 2006 כי הם חושבים לעזוב את הארץ, 25% מקרב הגברים בגילאים 30-44 ו-22% מקרב הגברים בגילאי 25-29 חשבו על כך גם. הסיבות העיקריות לכך הן כלכליות, תעסוקתיות וביטחוניות.
- בהשוואה בין מצבם הנוכחי למצבם טרם העלייה ציינו העולים את השינוי לרעה בתחומי המעמד המקצועי, הביטחון התעסוקתי והבריאות. 20% בלבד מהעולים הצליחו להשתלב בשוק העבודה בישראל בתעסוקה שהיא לא כל כך שונה או לא שונה בכלל מתעסוקתם בארץ המוצא.
- רמת השליטה בשפה העברית בקרב העולים, בוותק ממוצע של מעל 10 שנים בארץ, הינה בינונית למדיי והיא הולכת ופוחתת עם העלייה בגיל ועם הגיל בעת העלייה.
- זירת המפגש העיקרית של העולים עם ישראלים וותיקים- שאינם מבריה"מ לשעבר, הינה מקום העובדה, ולאחריו שכונת המגורים. 53% מהעולים כולל 47% מבני 18-24 ציינו כי חמשת חבריהם הטובים ביותר הינם מבריה"מ.
- מעל למחצית מהעולים אפיינו את יחסם של הוותיקים אליהם כשילוב של ניצול ואדישות.
- 76% מהעולים תומכים בהתארגנות קבוצתית פורמאלית בתנועה חברתית, עמותה או מפלגה על מנת להגן על האינטרסים הקבוצתיים שלהם.
- מרבית העולים היו רוצים שהישראלים יידמו להם בתרבותם ובהתנהגותם. מיעוט מהם סבור כי כל עולה צריך להתאים את עצמו לתרבות הישראלית.
- לדעת 58% מקרב העולים, הציבור הישראלי הוותיק תופס אותם כ"רוסים", בעוד ש-15% בלבד מקרב העולים מעוניינים בזיהוי זה.
- 54% מקרב העולים מעוניינים כי הציבור הוותיק יתפוס אותם כ"ישראלים". אולם רק, 18% מקרב העולים מציינים כי לדעתם נתפסו כך ע"י הוותיקים.
- מידת הפלייה והדעות הקדומות כלפי עולי בריה"מ לשעבר נתפסת כרבה במיוחד במשטרת ישראל, במערכת בתי המשפט, בשירות התעסוקה ובתקשורת הישראלית.
- נכונותם של העולים לקחת חלק בפעילות אזרחית הלכה למעשה, הינה נמוכה. 7% מקרב העולים מציינים כי הינם חברים או פעילים בארגון שהוקם על ידי העולים מברה"מ.

29% בלבד מקרב העולים המתנדבים (כ-2% מקרב כלל העולים) מתנדבים בארגונים ובעמותות עולים.

- להורים עולים יש ביקורת משמעותית כלפי הסביבה החינוכית והחברתית במערכת החינוך הכללית, בה מצויים ילדיהם עד גיל 18. 20% מההורים הצביעו על יחס מפלה כלפי ילדיהם מצד חבריהם ללימודים לעתים קרובות וקרובות מאוד, -14% הצביעו על יחס מפלה כלפי ילדיהם, באותה תדירות, על ידי מוריהם.
- מעבר לאפלייה 31% מההורים ציינו כי ילדיהם היו קורבן לאלימות פיזית מצד תלמידים שאינם מבריה"מ לשעבר.

טענות מרכזיות של המדינה (ההגנה)-

1. הסגורים יטענו כי ללא גל העלייה בראשית שנות התשעים, ולו היה נמשך תהליך ההגירה היוצאת ממחוזות השוליים ומחיפה, היו בוודאי מחוזות אלה מאבדים מחלקם באוכלוסייה היהודית, והדפוס הגיאוגרפי של האוכלוסייה היהודית היה מרוכז יותר. הסגורים יוסיפו ויאמרו לבית המשפט כי העולים מהווים כ-13% מהישראלים ו-19% מהיהודים. העולים שינו את פניה של הפריפריה בישראל, את המבנה החברתי של הצבא ושימרו את הפרופורציה הפנימית של 80% אוכלוסייה יהודית ו-20% אוכלוסייה ערבית - שעמדה טרם בואם בפני שינוי דרמטי. יש בכל אלו כדי להצדיק את מדיניות המדינה כלפי העולים.
2. הסגורים יטענו כי 71% מהעולים שבאו היו מתחת לגיל 50 - עובדה שנתנה קפיצה משמעותית לכוח העבודה והיצירה. כמו כן, אין לקבל את טענת העולים לפיה המדינה לא ניצלה את כישוריהם והשכלתם של אנשי העלייה, בקרב המועסקים 35% מהגברים ו-24% מהנשים הועסקו בשנת 2006 במשלחי יד אקדמיים, חופשיים, וכן מנהלים. ראייה נוספת היא הטבלה שלהלן- **העולים מבריה"מ לפי מקצוע:**

מקצוע	סה"כ
מהנדסים	107,882
רופאים	23,019
אמנים	21,294
אחיות	25,526
מורים	50,583
עורכי דין	1,934
רואי-חשבון	1,160

3. הסגורים יטענו כי עלייה בשנות ה-90 יצרה ביקוש רב לעיתונות בשפה הרוסית ובכך תרמה להתפתחות התקשורת הכתובה. 4 עיתונים ארציים, מספר מקומונים, שבועונים העוסקים באקטואליה, כתבי עת המוקדשים לתרבות ולספרות, שבועון לילדים וערוץ טלוויזיה. כמו כן הוקם תיאטרון שהחל כתיאטרון רוסי והיום משחקים בו ישראלים ורוסים בשתי השפות.

4. הסגורים יבקשו להציג אף הם לבית המשפט את עיקרי מחקר תשתית רב תחומי של משרד הקליטה שבדק את השתלבות עולי בריה"מ לשעבר בשנים 1990-2005 :

ראיות ההגנה:

- כשני שלישים מהעולים הביעו שביעות רצון מחייהם ומקליטתם בארץ, ונכונים היו לחזור על החלטתם לעלות לישראל. שביעות רצון גבוהה יחסית התגלתה בקרב בני 18-29 ובקרב בני 60 ומעלה.
- העולים ציינו כי בהשוואה בין מצבם הנוכחי למצבם טרם עלייתם חל שיפור לטובה במשאביהם האישיים בתחומי ההכנסה, הרכוש, הדיור וההשכלה.
- תחושת הזהות הישראלית בקרב העולים, מכל קבוצות הגילאים הן בקרב העולים היהודים והן בקרב הלא יהודים מתחזקת משמעותית ככל שגדל הוותק בארץ. במקביל, ניכרת הפחתה משמעותית, לאורך זמן, בעצמת תחושת הזהות הרוסית של העולים, במיוחד בקרב היהודים.
- בגילאי 25-59 תעסוקת העולים מלאה, למעט נשים בגילאים 45-59.
- כ-100,000 עולים סיימו בישראל לימודים על תיכונים ואקדמיים ברמת תואר ראשון ומעלה. 56% מהם מועסקים במשלחי יד אקדמיים, חופשיים, טכניים.
- כ-80% מהעולים הביעו שביעות רצון מדירת מגוריהם ושכונת מגוריהם.
- 52% מהעולים שהם הורים לילדים עד גיל 18, ציינו כי ההזדמנויות העתידיות להתקדמות ילדיהם, טובות הרבה יותר בארץ מאשר בבריה"מ לשעבר.
- 120,000 עולים שירתו ומשרתים שירות סדיר בצה"ל. מקרב הגברים שירתו 37% בתפקידי לחימה ו-25% בתפקידים טכניים.
- השירות בצה"ל נמצא כאחד הגורמים המשמעותיים ביותר התורמים לשביעות רצונם מחייהם ומקליטתם בישראל של עולים בגילאים 18-29.
- לכ-24% מהעולים בגיל 18 ומעלה יש לפחות חבר אחד יליד ישראל, הנמנה עם חמשת חבריהם הטובים ביותר. תופעה זו שכיחה יותר בקרב גילאי 24-28 (כ-48% וגילאי 25-29 (כ-31%).

- ככל שהעולה שבע רצון יותר מקליטתו בארץ, כך הוא משקיע יותר שעות בשבוע בפעילות התנדבותית. השיעור הגבוה ביותר של מתנדבים בקרב בני 18 ומעלה נמצא בחיפה (כ-12%).
- 61% מהעולים ציינו כי "חשוב מאוד" או "די חשוב" לבנות מסגרות לשיתוף פעולה ביישובי מגוריהם, בין עולים לבין ישראלים שאינם מברה"מ לשעבר.

לאחר שהצדדים יסיימו לטעון יבקש בית המשפט לצאת להפסקה בת 5 דקות במהלכה צריכים הן התביעה (העולים) והן ההגנה (המדינה) לכתוב סיכום באורך שלא יעלה על דקה, שיסכם את כל הטענות שלהם (קייס).

לאחר ההפסקה תסכם התביעה ואחריה ההגנה.

המושבעים יצאו החוצה לחמש דקות כדי להכריע בשאלת אשמתה של המדינה במדיניות קליטת העלייה של העולים מברה"מ לשעבר.

המדריך יצא עם המושבעים וינחה אותם לנמק את ההכרעה (למה המדינה זכאית/אשמה).

לאחר ההכרעה יסכמו השופטים את הדיון עפ"י מה ששמעו מהצדדים ומהחלטת המושבעים.

המדריך יקיים דיון מסכם של הפעולה בה יבחן אם הצליחה קליטתם של העולים מברה"מ לשעבר או נכשלה, לפי תוצאות המשפט.

נק' אפשרויות לדיון:

- האם הייתה ועודנה מדיניות הקליטה מוצדקת ונכונה?
- למה גרמה מדיניות הקליטה? ולמה?
- האם בטווח הארוך השיגה המדינה את מטרתה?
- האם חשבו על העולים בשעה שנקבעה מדיניות הקליטה?
- האם נגרם לעולים עוול כמו שהם טוענים?
-

המדריך ידון בקצרה בתפקיד השכבה והשבט בקליטת העלייה דאז והיום.